

Paweł Olbrycht, Paweł Chmura

Ukraińska Operacja Antyterrorystyczna jako odpowiedź na zagrożenie bezpieczeństwa we wschodniej Ukrainie

Wstęp

Wydarzenia na Ukrainie z przełomu 2014 i 2015 r. ukazały stopień złożoności współczesnych konfliktów zbrojnych. Z tego powodu wojna w Donbasie stanowi temat wielu opracowań naukowych. Stosunkowo niewiele miejsca poświęcono jednak analizie skupiającej się na działalności formacji specjalnych w ramach wspomnianego konfliktu wschodnioukraińskiego, stąd spostrzeżenia autorów skupiły się na wymiarze antyterrorystycznym wojny w Donbasie. Celem artykułu była ocena słuszności uznania ATO jako operacji antyterrorystycznej. Szczególnie istotna w tym wymiarze jest eksplanacja udziału ukraińskich sił specjalnych w prowadzonych działaniach bojowych.

Geneza konfliktu rosyjsko-ukraińskiego

Na obszarze geograficznym państw powstałych na skutek upadku Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich można zaobserwować konflikty na tle narodowościowym. Związane są one z obszarami zamieszkiwanymi podczas istnienia ZSRR przez obywateli narodowości innej niż republiki, do której był on przypisany. Jednym z przykładów takiego konfliktu jest aneksja przez Federację Rosyjską należącego do Ukrainy Półwyspu Krymskiego. Obszar ten w swej historii od zawsze stanowił – ze względu na zmiany panujących nad nim podmiotów: Tatarów (w ramach Chanatu Krymskiego), Rosjan (od czasu aneksji w 1783 r.), a od 1991 r. nowopowstałego państwa ukraińskiego – terytorium sporne.

Historycznego momentu zwrotnego niestabilności na Półwyspie Krymskim upatrywać należy w 1954 r., gdy w 300. rocznicę Rady Perejaśławskiej (umowy podpisanej w 1654 r. pomiędzy Rosją i tzw. Wojskiem Zaporoskim, ówczesnie sprawującym władzę nad obszarem dzisiejszej Ukrainy), decyzją władz ZSRR,

obszar ten został przekazany Ukrainiejskiej Socjalistycznej Republice Radzieckiej. Po upadku ZSRR obszar ten znalazł się w posiadaniu nowopowstałego państwa ukraińskiego, mimo że znaczną część jego mieszkańców stanowili Rosjanie. Wskutek rozpoczętych przez rosyjskich separatystów w 2014 r. działań zbrojnych oraz przeprowadzenia powszechnie nieuznanego przez społeczność międzynarodową referendum, utworzono Republikę Krymu, wcieloną do Federacji Rosyjskiej. Z czasem konflikt ten rozszerzył się także na wschodnią część Ukrainy m.in. w okolicy Doniecka oraz Ługańska, z rosyjskiego punktu widzenia ważnych głównie ze względu na ich wysokie uprzemysłowienie. W odpowiedzi na te wydarzenia, w pierwszej połowie 2014 r. władze ukraińskie rozpoczęły działania pod nazwą ATO – Operacja Antyterrorystyczna.

Dylematy związane z uznaniem ATO jako operacji antyterrorystycznej

Przyczyną podjęcia tej decyzji była eskalacja rebelii separatystów, mającej miejsce na wschodzie Ukrainy, którzy byli wspierani przez Rosję w zakresie dostarczania sprzętu wojskowego, finansów, czy wsparcia w postaci sił zbrojnych¹. Dynamicznie rozwijająca się sytuacja wymagała podjęcia nadzwyczajnych sił i środków w celu zażegnania zagrożenia, które stało się wówczas realne dla całej Ukrainy. Władze Ukrainy były świadome istniejącej dysproporcji w zakresie potencjału bojowego i ekonomicznego w porównaniu do Federacji Rosyjskiej. Choć początkowo separatyści nie byli utożsamiani z Rosją, to później byli przez nią wspierani, pomimo odżegnywania się od tego władz Kremla. Należało zatem wykorzystać nadzwyczajne siły i środki w celu zwalczania zaistniałego zagrożenia.

Separatystyczne podłoże działalności o charakterze terrorystycznym na terenie wschodniej Ukrainy i podjęte przez władze działania wskazują na pojęciowy dysonans. Teoretycznie, poprzez ogłoszenie Operacji Antyterrorystycznej ukraińscy decydenci postanowili zwalczać działalność separatystów na drodze niekonwencjonalnych działań, gdzie podmiotami wiodącymi powinny być siły specjalne. W praktyce jednak czynności bojowe prowadzone w Donbasie znacznie odbiegają od klasycznego pojęcia operacji antyterrorystycznej. Różnice widoczne są przede wszystkim w kontekście skali i wachlarzu używanych metod. Zgodnie z polskim systemem antyterrorystycznym operacja ta polegała na podjęciu przedsięwzięć organizacyjnych, taktycznych i materiałowo-technicznych w celu zniwelowania zagrożenia terrorystycznego wynikającego z zaistniałego zdarzenia kry-

¹ A. Gorzkowicz, *Wojna hybrydowa na Ukrainie jako przykład współczesnych konfliktów zbrojnych*, „Roczniki Studenckie Akademii Wojsk Lądowych” 2016, nr 1, s. 153.

zysowego, mającego charakter terrorystyczny². Ponadto wśród wspólnych cech każdej operacji antyterrorystycznej można wyróżnić:

- 1) zastosowanie specjalistycznych sił i środków – oznacza to wykorzystanie sił specjalnych ze szczególnym naciskiem na grupy kontrterrorystyczne, które tworzą zespoły szturmowe gotowe do prowadzenia działań kontrterrorystycznych. Ukraińskie siły specjalne były niedostatecznie przygotowane w starciu 5 V 2014 r. z bojownikami, którzy zajęli Słowiańsk. Ponadto nie dysponowali odpowiednim zapleczem logistycznym, technologicznym czy medycznym. Występujące braki w wyposażeniu żołnierzy czy brak odpowiednich formacji wywiadowczych i kontrwywiadowczych poddaje zatem w wątpliwość uznanie ATO za operację antyterrorystyczną. Dodatkowo, Ukraina angażowała w działania bojowe standardowe oddziały i pododdziały zbrojne. Natomiast rozwiązanie sytuacji kryzysowej o wysokim stopniu ryzyka i skomplikowania wyklucza użycie konwencjonalnych sił i środków, ponieważ są one nieadekwatne do skali zagrożenia;
- 2) specjalistyczną taktykę działania – z uwagi na wrażliwość tych informacji są one niejawne. Ukraińska Operacja Antyterrorystyczna charakteryzowała się wysokim stopniem złożoności. W przypadku skomplikowanej i przedłużającej się w czasie operacji zaleca się maksymalizację potencjału bojowego poprzez udział dużej ilości formacji o charakterze specjalnym, której wydzielone grupy szturmowe prowadzą wspólne działania, celem wyeliminowania zagrożenia oraz przywrócenia stanu wyjściowego sprzed wystąpienia danej sytuacji kryzysowej. Warto zaznaczyć, że w przypadku tak rozległego obszaru działań jakie cechuje konflikt na wschodzie Ukrainy, większość czynności musi być prowadzona równolegle, co skrajnie ogranicza możliwości bojowe sił specjalnych oraz komplikuje łańcuch decyzyjny na miejscu zdarzenia;
- 3) bezpośrednie zagrożenie życia, zdrowia lub wolności osób lub mienia – oznacza to sytuację zakładniczą, sytuację zabarykadowania, uprowadzenie osób czy groźbę popełnienia powyższych czynów. Każda z wyżej wymienionych sytuacji stwarza realne zagrożenie dla obywateli i wymaga prowadzenia działań ratunkowych oraz kontrterrorystycznych.

Niewątpliwie ATO zawierała powyższe cechy, jednak odzwierciedlają one jedynie ułamek specyfiki działań w Donbasie. Faktyczne działania kontrterrorystyczne w rozumieniu art. 2 ustawy z 10 VI 2016 r. o działaniach antyterrorystycznych³ stanowiły tylko część czynności bojowych podejmowanych na wschodzie Ukrainy. Można powiedzieć, że Operacja Antyterrorystyczna stanowiła jedynie

² Por. Zarządzenie nr 23 Komendanta Głównego Policji z 24 IX 2014 r. w sprawie metod i form przygotowania i realizacji działań Policji w związku ze zdarzeniami kryzysowymi. Dz. Urz. KGP 2014, poz. 65, z późn. zm.

³ Dz.U. 2018, poz. 452.

kryptonim dla działań wojennych prowadzonych w ramach wielopłaszczyznowej wojny. Trafniejszym określeniem dla ATO jest ogólnie pojęta wojna hybrydowa, która zakłada wykorzystanie konwencjonalnych wojsk wraz z elastycznymi metodami walki, które pozwalają przeciwstawić się przeciwnikom o odmiennej specyfice działania niż klasyczne wojsko⁴. Elementem wojny hybrydowej jest m.in. prowadzenie nie zawsze wyłącznie militarnych wielowymiarowych działań. Zaliczyć można do nich wprowadzenie chaosu w społeczeństwach konkretnych państw dzięki działaniom propagandowym oraz cyberatakami na witryny administracji publicznej. Obecnie często spotykanym sformułowaniem związanym z wojną hybrydową są tzw. zielone ludziki, stosowane na określenie uzbrojonych oddziałów nieposiadających wymaganych zgodnie z międzynarodowym prawem humanitarnym konfliktów zbrojnych państwowych dystynkcji⁵. Faktycznie jednak wchodzi one w skład armii rosyjskiej oraz są wyposażone w jej sprzęt. Nieoficjalne działanie pozwala jednak stronie rosyjskiej swobodnie odżegnywać się od działalności tych grup, zrzucając z siebie odpowiedzialność za działania zbrojne trwające we wschodniej części Ukrainy – głównie w obwodach donieckim i ługańskim.

Jednak hybrydowości wojny nie należy utożsamiać jedynie z wieloaspektowym charakterem prowadzonych działań w ramach zaistniałego konfliktu zbrojnego. W przypadku wydarzeń w Donbasie ogłoszenie Operacji Antyterrorystycznej pozwoliło uniknąć oficjalnego wypowiedzenia wojny oraz jednoznacznego określenia przeciwnika. Ukraińscy decydenci uznali separatystów za główne zagrożenie, a Federacja Rosyjska przedstawia tę konfrontację jako wewnętrzny konflikt występujący w obrębie Ukrainy⁶.

Hybrydowy charakter wojny w Donbasie wynika również z trudności jednoznacznego określenia oponenta strony ukraińskiej. Separatyści ze wschodu Ukrainy utożsamiają się z podobnymi ideologiami, które zazwyczaj kolidują z rosyjskim systemem aksjologicznym. Ponadto sprawców konfliktu można określić jako terrorystów, federalistów, okupantów, kolaborantów, dywersantów czy samoobronę i milicję Donbasu⁷. Konkretna kategoryzacja zależy zatem od rozpatrywanego etapu konfliktu, gdzie w pierwszej fazie byli to głównie lokalni terroryści. Dodatkowo identyfikacja i klasyfikacja zwaśnionych stron konfliktu, a także wskazanie ich motywów było znacznie utrudnione przez ciągłą manipulację charakterem konfliktu poprzez niejednoznaczność w medialnych przekazach⁸. Szczególnie

⁴ A. Gladii, *Konflikt zbrojny w Donbasie w latach 2014/2015 – rozłam wewnętrzny czy ukraińsko-rosyjska wojna? Scenariusze dalszego rozwoju konfliktu*, „Przegląd Strategiczny” 2017, nr 10, s. 100.

⁵ Protokół dodatkowy do Konwencji Geneewskich z 12 VIII 1949 r., dotyczący ochrony ofiar międzynarodowych konfliktów zbrojnych, Dz.U 1992, nr 41, poz. 175.

⁶ A. Gladii, *op.cit.*, s. 100.

⁷ *Ibidem*, s. 101.

⁸ *Ibidem*.

zintensyfikowane działania prowadziły rosyjskie media, które podczas konfliktu świadomie antagonizowały względem siebie poszczególne mniejszości narodowe. Odzwierciedla się to poprzez podkreślanie antysemityzmu nowej władzy w Kijowie czy punktowanie różnic kulturowych, gospodarczych, czy historycznych pomiędzy określonymi regionami Ukrainy⁹. Głównym założeniem tego konfliktu jest walka o wpływy w danym regionie na drodze propagandy, dezinformacji czy utajniania prawdy, które docelowo mają za zadanie wykreować odpowiednie zachowania, poglądy czy emocje u osób atakowanych przez media. W przypadku wojny w Donbasie objawia się to poprzez potwierdzenie mocarstwowości Rosji oraz przekonanie o słuszności własnych idei na pragmatycznym przykładzie walki „dobra ze złem”, gdzie po stronie dobra znajduje się Federacja Rosyjska, a po stronie zła – Ukraina. Można w tym miejscu przywołać słynny wywiad z kobietą, która oświadczyła, że ukraińskie bataliony karne ukrzyżowały małe dziecko na forum publicznym¹⁰. Potęguje to zasadność uznania Ukrainy za państwo kojarzące się ze złem. Podobny zabieg wojny „dobra ze złem” zastosował George Bush, który po zamachu na World Trade Center jawnie ogłosił wojnę z terroryzmem, klasyfikując jednocześnie terrorystów jako oś zła. Istotna jest również rola mediów w realizacji zadań służb specjalnych, głównie od strony rosyjskiej. Przykładem może być monopol rosyjskich mediów na przekazywanie informacji o miejscu przebywania uwięzionej ukraińskiej wojskowej Nadii Sawczenko¹¹, której porwanie stanowiło dowód mocarstwowości Federacji Rosyjskiej. Przesłanie tych informacji było proste – każdy kto będzie podejrzany o atak na rosyjskich obywateli, będzie schwytany i odpowiednio ukarany przez Rosję, która posiada w tym celu niezbędne środki i zaplecze. Przekaz dotyczący niezbędnych środków odnosi się m.in. do rosyjskich służb specjalnych, które znane są z enigmatyczności swoich działań. Wielopłaszczyznowy charakter prowadzonych działań oraz nieprecyzyjnie określony przeciwnik, którego siły można uznać za osobne strony konfliktu, wskazuje na hybrydowy charakter wojny w Donbasie. Niejednoznaczna specyfika działań na wschodzie Ukrainy wynika z kolejnych przesłanek. Przykładem jest udział ukraińskich funkcjonariuszy działających na szkodę państwa, łamiących przy tym założenia swojej formacji i przysięgę państwową¹². Przechodząc na stronę separatystów, ukraińscy funkcjonariusze i żołnierze stawali się kolaborantami. Kwalifikuje to konflikt jako wojnę domową, co było niezwykle korzystnym argumentem dla Federacji Rosyjskiej, która początkowo twierdziła, że wojna w Donbasie stanowi wewnętrzny spór Ukrainy. Choć celem niniejszych rozważań nie jest argumentacja słuszności uznania wydarzeń na wschodzie Ukrainy jako wojny

⁹ J. Hajduk, T. Stępniewski, *Wojna hybrydowa Rosji z Ukrainą: uwarunkowania i instrumenty*, „Studia Europejskie” 2015, nr 4, s. 147.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ *Ibidem*, s. 148.

¹² A. Gladii, *op.cit.*, s. 101.

hybrydowej, to wartym podkreślenia jest fakt odróżnienia ATO od klasycznej operacji antyterrorystycznej. W początkowej fazie Operacja Antyterrorystyczna spełniała bowiem przesłanki działań specjalnych, ale w krótkim czasie wyewoluowała w kompleksową operację militarną z uwzględnieniem hybrydowego charakteru prowadzenia działań wojennych.

Według Franka Hoffmana jednym z elementów konfliktów hybrydowych jest terroryzm¹³. Wśród pozostałych czynników można wyróżnić zdolności konwencjonalne, wojnę nieregularną czy przestępczość¹⁴. Nie ulega zatem wątpliwości, że Ukraina zмага się z przeciwnikiem stosującym metody charakterystyczne dla organizacji terrorystycznych. Istotnym jest, że przesłankami określającymi separatystów jako terrorystów jest wymuszanie na władzach w Kijowie podjęcia określonych działań, spowodowanie znacznego zagrożenia dla ludności, destabilizacja regionu czy zastraszenie znacznej ilości osób. W polskim porządku prawnym zastraszenie ludności czy wymuszenie podjęcia określonych działań przez organy władzy publicznej państwa również wpisują się w specyfikę przestępstwa o charakterze terrorystycznym, które zgodnie z ustawą z 6 VI 1997 r. – Kodeks Karny jest penalizowane pozbawieniem wolności na okres co najmniej pięciu lat (art. 115 §20)¹⁵. Oprócz wcześniejszych przesłanek należy również wziąć pod uwagę motyw sprawców. W przypadku wojny w Donbasie uzasadnieniem stosowania działań hybrydowych według separatystów jest chęć przyłączenia swojego regionu do Rosji, stąd można tu mówić o klasycznym charakterze motywacji do podjęcia działań terrorystycznych. Innymi przyczynami przestępczości terrorystycznej obok separatyzmu są: nacjonalizm, ideologia, rasizm czy działalność kryminalna¹⁶.

Zasadniczymi przejawami działalności terrorystycznej wśród separatystów były porwania lokalnych polityków i dziennikarzy, głównie w celu wymuszenia podjęcia określonych działań i narzucenia swojej woli. Wśród przykładów można wymienić: uprowadzenie obserwatorów międzynarodowych, zajęcie większości Słowiańska i szczelne zabarykadowanie swoich pozycji, opanowanie delegatury Służby Bezpieczeństwa Ukrainy w Doniecku i zablokowanie dojazdów do miasta, zajęcie budynku rady miejskiej w Mariupolu, opanowanie portu lotniczego w Doniecku i wiele innych przejawów skrajnie zdeterminowanej działalności o charakterze terrorystycznym¹⁷.

¹³ F. Hoffman, *Hybrid Threats: Reconceptualizing the Evolving Character of Modern Conflict*, „Strategic Forum” 2009, no. 240, s. 6.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ Ustawa z 6 VI 1997 r. – Kodeks Karny, Dz.U. 2016, nr 88, poz. 1137, z późn. zm.

¹⁶ A. Nowakowska-Krystman, W. Zubrzycki, P. Daniluk, E. Mazur-Ciślik, *Terroryzm w ujęciu analiz strategicznych*, Warszawa 2015, s. 80-81.

¹⁷ Por. *Raport. Rosyjskie zbrodnie wojenne we Wschodniej Ukrainie w 2014 roku*, s. 45-124, http://www.tpu.org.pl/_media/ulotki/rosyjskie_zbrodnie_wojenne_we_wschodniej_ukrainie_w_2014_roku-1.pdf (13 XII 2018).

Wybrane działania o charakterze specjalnym w ramach ATO

Przywołując wcześniejszą część rozważań, ATO była zjawiskiem znacznie szerszym niż standardowa operacja antyterrorystyczna. Nie oznacza to jednak, że w ramach Operacji Antyterrorystycznej nie prowadzono działań specjalnych. Jednym z wydarzeń wymagających użycia sił specjalnych było pojawienie się w kwietniu 2014 r. na obszarach Donieckiego Zagłębia Węglowego wspomnianych tzw. zielonych ludzików, czyli nieoznakowanych grup bojowych¹⁸. Pododdziały nieznanego pochodzenia utożsamiano z Rosją, która dementowała te zarzuty. Władze rosyjskie tłumaczyły, że wspomniane grupy bojówkarzy tworzą lokalni mieszkańcy z obszarów wschodniej Ukrainy. Jednocześnie umożliwiało to Rosji zaprzeczenie swojego udziału w konflikcie. Wskazywano wówczas, że wydarzenia w Donbasie to wojna domowa. Tłumaczenia władz rosyjskich nie wystarczyły jednak by uzasadnić wyszkolenie „zielonych ludzików”, którzy w krótkim czasie zajmowali newralgiczne punkty Donbasu, jak np. mosty, połączenia transportowe, jednostki administracji czy komunikacji publicznej. Działania te miały miejsce w kwietniu, gdzie separatyści zajęli znaczną część Donbasu. Koordynacja prowadzonych czynności, a także ich niezwykła skuteczność były przesłankami umożliwiającymi identyfikację nieznanych żołnierzy. Biorąc pod uwagę poziom wyszkolenia bojowników utożsamiono ich z rosyjskim specnazem, który uzyskał wsparcie od części lokalnej ludności i ukraińskiej milicji¹⁹. W wyniku działań rosyjskich sił specjalnych obalono konstytucyjny porządek w wielu miastach Donbasu i sparaliżowano lokalne władze. Zadecydowano wówczas o wykorzystaniu 8. Samodzielnego Pułku do zadań specjalnych w zakresie działań dywersyjno-zwiadowczych na obszarach okupowanych przez bojowników. Żołnierze ukraińskiej formacji specjalnej zostali wysłani w celu dokonania specjalnego rozpoznania na tereny Donbasu, m.in. na lotnisko w Charkowie i przedmieścia Słowiańska²⁰. Celem powyższych czynności była m.in. identyfikacja „zielonych ludzików”, a także weryfikacja ewentualnego udziału Rosji w konflikcie. Oprócz rozpoznania, 8. Pułk brał także udział w szturmie na Semeniwkę, znajdującą się na przedmieściach Słowiańska.

Działania ofensywne ukraińskich sił powołanych w ramach ATO rozpoczęły się 2 V 2014 r. od szturmie na Słowiańsk. Potencjał bojowy armii ukraińskiej składał się wówczas z pododdziałów specnazu MSW Omega oraz Jaguar, pododdziałów

¹⁸ A. Gladii, *op.cit.*, s. 107.

¹⁹ F. Bryjka, *Rosyjska wojna zastępcza w Donbasie*, „Ante Portas – Studia nad Bezpieczeństwem” 2016, nr 1, s. 206.

²⁰ W. Koźmic, *Siły Operacji Specjalnych Sił Zbrojnych Ukrainy*, „Bezpieczeństwo. Teoria i praktyka” 2016, nr 3, s. 231-232.

z jednostek aeromobilnych oraz oddziału specnazu SBU Alfa²¹. Początkowo siły ukraińskie przejęły kontrolę nad większą częścią Słowiańska, jednak było to okupione stratami, m.in. zniszczeniem przez separatystów kilku śmigłowców Mi-23 i Mi-8²². Mimo tego, wojsko ukraińskie otoczyło separatystów i nakazało zaprzestanie działalności terrorystycznej. Na przełomie kwietnia i maja 2014 r. ukraińska armia zdołała opanować strategiczne punkty w Donbasie, dzięki czemu nie powtórzył się scenariusz mający miejsce na Krymie. Separatystów wyparto m.in. ze Słowiańska, Mariupola, Pokrowa, Bachmuta i innych miast Donbasu. Warto dodać, że jakże kluczowy w tym wymiarze potencjał bojowy ukraińskich sił specjalnych był znacznie ograniczony. Kłopoty z łącznością, niedostateczne wyszkolenie taktyczne i specjalistyczne czy deficyt specjalnego wyposażenia znacznie ograniczały możliwości bojowe ukraińskich komandosów. Wspomniane mankamenty musieli zatem uzupełnić świetnym przygotowaniem fizycznym i ponadprzeciętną motywacją w zakresie prowadzonych działań.

W późniejszym etapie w nocy z 2 na 3 VI 2014 r. podczas szturm na miejscowość Semeniwka pod Słowiańskiem został zaangażowany wspomniany już 8. Samodzielny Pułk do zadań specjalnych. W wyniku działań grup szturmowych terroryści postanowili dokonać odwrotu i skierowali się w kierunku Lisiczańska, ponieważ wyznaczona trasa umożliwiała skryte wycofanie się ze swoich pozycji²³. Bojownicy podzielili się na grupy, z których nie wszyscy dotarli do Lisiczańska. Część terrorystów skierowała się do Czerwonego Limanu, gdzie na szlaku zostali zauważeni przez ukraiński specnaz. Wywiązała się walka, w wyniku której wszyscy napotkani terroryści zginęli²⁴. Kolejne operacje 8. Samodzielnego Pułku do zadań specjalnych żołnierze realizowali w obrębie punktów kontrolnych bojowników. Przykładem jest rozpoznanie wsi Pszeniczne, usytuowanej w pobliżu miejscowości Warwariwka. Podczas wykonywanego zadania komandosi zostali ostrzelani przy pomocy karabinu wyborowego Wychłop²⁵, który *de facto* znajdował się na wyposażeniu wyłącznie rosyjskich sił specjalnych. Kolejnym zadaniem żołnierzy 8. Pułku było dokonanie specjalnego rozpoznania punktu kontrolnego separatystów w pobliżu Siewierodoniecka. W trakcie sprawdzania terenu ukraińscy żołnierze napotkali bojowników, którzy umiejętnie ściągnęli 8. Pułk w zasadzkę²⁶. Poddano w wątpliwość ewentualne wyszkolenie taktyczne terrorystów

²¹ M. Gawęda, *Ukraiński specnaz pod Słowiańskiem. Analiza starcia z 5 maja 2014 r.*, <https://www.defence24.pl/ukraiński-specnaz-pod-słowiańskiem-analiza-starcia-z-5-maja-2014-r> (12 XII 2018).

²² M. Lakomy, *Przebieg i uwarunkowania konfliktu na wschodzie Ukrainy*, [w:] *Implikacje konfliktu ukraińskiego dla polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Polski*, K. Czornik, M. Lakomy, M. Stolarczyk (red.), Katowice 2015, s. 19.

²³ W. Koźmic, *op.cit.*, s. 232.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ *Ibidem*, s. 232.

– stało się oczywiste, że byli wspierani przez rosyjski specnaz. Konsekwencją tych działań było jednoznaczne powiązanie „zielonych ludzików” z Rosją i wskazanie udziału władz rosyjskich w konflikcie na wschodzie Ukrainy. Inną korzyścią wynikającą z działalności żołnierzy 8. Samodzielnego Pułku do zadań specjalnych były informacje wywiadowcze w zakresie ilości bojowników czy dokładnego usytuowania stanowisk karabinów szturmowych, co znacznie ułatwiło prowadzenie szturmów na okupowane miejscowości.

Sukcesy armii ukraińskiej sprowokowały Rosję do udzielenia wsparcia separatystom, która swoje działania uzasadniała „walką o dobro obywateli rosyjskich na terenach Donbasu”²⁷. Kontrofensywa Rosji w sierpniu 2014 r. spowodowała odbicie wielu miast wywalczonych wcześniej przez Ukrainę w ramach ATO. Kolejne wydarzenia zakładały użycie zarówno sił specjalnych, jak i sił konwencjonalnych. Porozumienie podpisane we wrześniu 2014 r. okazało się nieskuteczne – na początku 2015 r. doszło do ponownej eskalacji konfliktu. Władze w Kijowie zostały zmuszone do zmiany charakteru prowadzonych działań i jawnego ogłoszenia stanu wyjątkowego – doszło do mobilizacji sił i środków. Pokazuje to ewolucję działań na Ukrainie – początkowo stosunkowo udaną Operację Antyterrorystyczną rozwinęto w pełne działania militarne. Zawarto kolejne porozumienie, które zdaje się jedynie pozornie zawieszać broń między Rosją a Ukrainą. Rosjanie zostali zobligowani do wycofania ciężkiego sprzętu wojskowego, a Ukraińcy mieli obowiązek wprowadzić ustawę o specjalnym statusie części obszarów Donbasu, a także przyjąć nową konstytucję²⁸.

Przedstawione w znacznym uproszczeniu zakończenie konfliktu zawiera jednak pewną zaletę. Wydarzenia z przełomu 2014 i 2015 r. ukazały władzom w Kijowie potrzebę rozwinięcia swojego potencjału antyterrorystycznego. Rozwinęto Siły Operacji Specjalnych mieszczące się w strukturach Sił Zbrojnych Ukrainy, które okazały się niezwykle ważnym elementem w zakresie prowadzenia wojny hybrydowej. Wzmocnienie systemu obronnego państwa mogło nastąpić w wyniku zdobytego doświadczenia przez formacje mundurowe Ukrainy podczas ATO. Poświęcenie żołnierzy i funkcjonariuszy w ramach Operacji Antyterrorystycznej zostało zatem docenione i wykorzystane w procesie doskonalenia sił specjalnych Ukrainy, które dysponują cennym materiałem szkoleniowym.

Zakończenie

Konflikt rosyjsko-ukraiński bez wątpienia stanowi obecnie jedno z najpoważniejszych zagrożeń bezpieczeństwa obszaru Europy Wschodniej, jednak ze względu

²⁷ A. Gorzkowicz, *op.cit.*, s. 154.

²⁸ M. Łakomy, *op.cit.*, s. 23.

na bliskość geograficzną i możliwość eskalacji może zasięgiem objąć również państwa członkowskie Paktu Północnoatlantyckiego oraz Unii Europejskiej – w kontekście podobieństwa sytuacji wewnętrznej z Ukrainą, związaną z obecnością mniejszości rosyjskiej, najbardziej narażone wydają się być Litwa, Łotwa oraz Estonia.

Rozwiązanie analizowanego konfliktu jest istotnym wyzwaniem dla całej społeczności międzynarodowej, gdyż bierna postawa może skutkować rozszerzeniem podobnych działań Federacji Rosyjskiej na pozostałe byłe republiki radzieckie, zwłaszcza te, w których podobnie jak na Ukrainie (zwłaszcza jej wschodniej części) zamieszkuje mniejszość rosyjska (m.in. na Łotwie i w Estonii). Działania te tłumaczone są bowiem najczęściej koniecznością ochrony swoich obywateli przebywających poza granicami kraju (w tym mniejszości narodowych). Faktycznie jest to jednak część polityki imperializmu, prowadzonej przez Władimira Putina, która ma na celu odbudowę potęgi porównywalnej z czasami istnienia ZSRR dzięki poszerzaniu strefy wpływów. Elementem determinującym rosyjską aktywność na Ukrainie bez wątpienia jest zacieśnianie kontaktów z Sojuszem Północnoatlantyckim oraz Unią Europejską, co w oczywisty sposób zagraża interesom Rosji.

Sama ATO bez wątpienia stanowiła odpowiedź na działania separatystów. Znaczną część ich aktywności można zaklasyfikować jako przestępstwa o charakterze terrorystycznym. Jednak mnogość użytych sił i środków na wschodzie Ukrainy wskazują, że Operacja Antyterrorystyczna była wojną hybrydową, zawierającą elementy wojny zastępczej czy informacyjnej. Zawarte rozważania jednoznacznie ukazują złożoność konfliktu w Donbasie, a próby jego zwalczania znacznie przekraczają ideę operacji antyterrorystycznej. Warto podkreślić, że istotnym elementem ATO była działalność ukraińskich sił specjalnych, która skupiała się m.in. na prowadzeniu specjalnego rozpoznania, czynnościach wywiadowczych i kontrwywiadowczych, a także czynnościach kontrterrorystycznych. Ostatecznie jednak działania bojowe o charakterze specjalnym stanowiły ułamek wszystkich przedsięwzięć przeprowadzonych w trakcie wojny w Donbasie.

Abstract

Paweł Olbrycht, Paweł Chmura

Anti-Terrorist Operation as a response to the threat to security in eastern Ukraine

The events in Ukraine from the turn of 2014 and 2015 showed the complexity of contemporary armed conflicts. For this reason, the war in Donbas is the subject of many scientific studies. Gradually, however, little space was devoted to the

analysis focusing on the activities of special formations in the framework of the aforementioned Eastern Ukrainian conflict, hence the authors' insights focused on the anti-terrorist dimension of the Donbas war. The aim of the article was to assess the legitimacy of ATO recognition as an anti-terrorist operation. Particularly important in this dimension is the expatriation of the participation of Ukrainian special forces in the conducted combat operations.

Keywords: Ukraine, terrorism, operation, security

References

- Bryjka, F., *Rosyjska wojna zastępcza w Donbasie*, „Ante Portas – Studia nad Bezpieczeństwem” 2016, nr 1.
- Gawęda M., *Ukraiński specnaz pod Słowiańskiem. Analiza starcia z 5 maja 2014 r.*, <https://www.defence24.pl/ukraiński-specnaz-pod-słowiańskiem-analiza-starcia-z-5-maja-2014-r> (12 XII 2018).
- Gładzi, A., *Konflikt zbrojny w Donbasie w latach 2014/2015 – rozłam wewnętrzny czy ukraińsko-rosyjska wojna? Scenariusze dalszego rozwoju konfliktu*, „Przeгляд Strategiczny” 2017, nr 10.
- Gorzkowicz, A., *Wojna hybrydowa na Ukrainie jako przykład współczesnych konfliktów zbrojnych*, „Roczniki Studenckie Akademii Wojsk Lądowych” 2017, nr 1.
- Hajduk, J., Stępniewski, T., *Wojna hybrydowa Rosji z Ukrainą: uwarunkowania i instrumenty*, „Studia Europejskie” 2015, nr 4.
- Hoffman, F., *Hybrid Threats: Reconceptualizing the Evolving Character of Modern Conflict*, „Strategic Forum” 2009, no. 240.
- Koźmic, W., *Siły Operacji Specjalnych Sił Zbrojnych Ukrainy*, „Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka” 2016, nr 3.
- Lakomy, M., *Przebieg i uwarunkowania konfliktu na wschodzie Ukrainy*, [in:] *Implikacje konfliktu ukraińskiego dla polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Polski*, K. Czornik, M. Lakomy, M. Stolarczyk (eds.), Katowice 2015.
- Nowakowska-Krystman, A., Zubrzycki, W., Daniluk, P., Mazur-Cieślak, E., *Terroryzm w ujęciu analiz strategicznych*, Warszawa 2015.
- Protokół dodatkowy do Konwencji Genewskich z 12 VIII 1949 r., dotyczący ochrony ofiar międzynarodowych konfliktów zbrojnych, Dz.U. 1992, nr 41, poz. 175.
- Raport. Rosyjskie zbrodnie wojenne we Wschodniej Ukrainie w 2014 roku*, http://www.tpu.org.pl/_media/ulotki/rosyjskie_zbrodnie_wojenne_we_wschodniej_ukrainie_w_2014_roku-1.pdf (13 XII 2018).
- Ustawa z 6 VI 1997 r. – Kodeks Karny, Dz.U. 2016, nr 88, poz. 1137, z późn. zm.

Ustawa z 10 VI 2016 r. o działaniach antyterrorystycznych, Dz.U. 2018, poz. 452.
Zarządzenie nr 23 Komendanta Głównego Policji z 24 IX 2014 r. w sprawie metod i form przygotowania i realizacji działań Policji w związku ze zdarzeniami kryzysowymi, Dz. Urz. KGP 2014, poz. 65, z późn. zm.

Paweł Olbrycht – mgr bezpieczeństwa narodowego, asystent w Zakładzie Bezpieczeństwa Publicznego na Wydziale Nauk o Bezpieczeństwie Akademii Wojsk Lądowych im. gen. T. Kościuszki we Wrocławiu. ORCID: 0000-0001-8362-5644

Paweł Chmura – student bezpieczeństwa narodowego na Wydziale Nauk o Bezpieczeństwie Akademii Wojsk Lądowych im. gen. T. Kościuszki we Wrocławiu